

ЧАСОПІСЬ
для
руских родин.
Виходить щодня
кrom'e днів по
неділех і святах.

БУКОВИНА

Редакція і адміністрація в Чернівцях ул. Петровича ч. 2.
Переплата 10 зл.

Чому ми маємо так мало інтелігентії?

I.

Хто читав уважно нашу газету бодай з трьох останніх літ, з 1895, 1896 і 1897-го року, той хиба не може мати до нас жалю, що ми про справи буковинської Руси пишели за мало. Противно, мусить сказати, що про таке неголосне жите, яке ми провадимо, писало ся аж за богато. Все вже ми порушили: і які відносини маємо, і які повинні мати. Нема такої на Буковині житвої справи, якої би ми не розважили основно. Але наше жите суспільне не приносить богато новин, все повторяє ся і відновлює ся в нім: ворогів не треба сяяти, самі родяться; рід боязливих заяць між Русинами не вимирає; тип „дурного Івана“ не щезає; біда і дальше полі Русина тримає ся, — тому вічно треба про них говорити і писати, як їх позбуті ся. Так ми знову вертаємо до порушуваної вже справи.

На наше положене на Буковині можна всіляко дивити ся; коли приступить до серця жаль на вид того, що тільки праці марнує ся, що з неї такий малий хосен, що ворогів і безхарактерних так трудно нарозумити, що селянича майже годі опамятали, — то в такій хвилі зневірія можна очевидно дуже чорно дивити ся на наше положене. Такий „чорний“ погляд залижть, розуміє ся, від вдачі чоловіка, від розчаровань его, від почуття безрадності. Але коли хто пригадає собі, як то було в

нас тому 20, тому 10 літ, а як є тепер, то хоч би який був пессиміст, а мусить призвати, що наше положене тепер користніше, як давно було. Богато, дуже богато ще нам бракує, але завдатки на будуче вже є, сильні фундаменти для роботи народної вже покладені.

Коби лиши мали ми більше інтелігентії, що занялася би народом! А то справді найбільше лиха на буковинській Русі маємо від того, що інтелігентних Русинів у нас за мало. Того півтисячача інтелігентії — то зовсім не велике число. Очевидна річ, не можна за те нарікати лише на самих Русинів, хоч і они тут не без вини, але головну вину его ліха треба приписати всім тим властям, що мали і про нас дбати, а тимчасом занедбали нас страшенно, хоч наші податки брали. Не давали нам руских шкіл, з котрих виходила би руска інтелігентія, — то звідкож могла она взяти ся? А їх тепер, де лиши можуть, там Німці і Волохи спиняють наш розвій, а через то і зриє інтелігентії.

Придивім ся ми тій справі на підставі статистичних даних:

На Буковині маємо три повні гімназії, в Чернівцях, Радівцях і Сучаві. В них минувшого шкільного року 1895/6 училося 1883 учеників, а то 1051 Німців, 498 Волохів і лише 170 Русинів.

На Буковині живе 133.501 Німців (ту і жди враховані), 208.301 Волохів, а 268.367 Русинів — отже Русинів найбільше а руских учеників по гімназіях най-

менче. З буковинських Німців ходить до гімназій 1.41% з Волохів 0.24%, з Русинів 0.06%.

Чому ж найбільше маємо по гімназіях Німців? Нічо дивного! Передовсім тих Німців найбільше по тих містах, де є гімназій, а відтак, що найважливіше тим Німцям в німецьких гімназіях наука йде дуже легко. Німецькі діти і в народних і в середніх школах учати ся лише в своїй рідній мові, в ній складають іспити вступні, — то їм велика вигода. Вже тірпе від Німців, але ліпше від Русинів стоять під тим взглядом Волохі. Чому? Бо дві буковинські гімназії (в Радівцях і Сучаві) лежать у волоцьких повітах, а їх черновецька гімназія Волохам більше приступна, ніж Русинам радовецька і сучавська. Але число волоцьких учеників найбільше зросло через то, що в р. 1881 Волохи дістали волоцькі паралельні класи при сучавській гімназії. Бо коли після згаданої статистики в році 1895—96 було в черновецькій гімназії всего 101 Волохів, а в німецькій гімназії (хоч у волоцькій стороні) в Радівцях всого 77 Волохів, то в сучавській гімназії разом з паралельками було 319 волоцьких школярів, хоч там територіально не більша вигода Волохам, як в Радівцях.

Найгірше стоїмо в тім взгляді ми, Русини; ми маємо найменше учеників по гімназіях. Причина того лежить в тім, що для Русинів гімназії невигідно розташовані, і в мові. Русини розкинені в краю широко і далеко, а можуть користати лише з гімназії черновецької. До сучавської і радо-

ОБРАЗКИ З ПРИРОДИ.

(З оповідань літнічого).

Написав

ІВАН СИНЮК.*)

Пожар ліса.

Се було одної неділі пізно в літі. Вже з молоду звик я не засипляти ніколи сходу сонця, отже й тепер встав я досьвіта і пішов у ліс.

Небо було чисте, без хмар, воздух тихий та холодний, а рясна росія покривала траву та квіти; можна було сьогодні сподівати ся красного, погідного дня. Але якийсь слабонький запах диму проникав не лише на вільніх місцях, але й у густім лісі цілу атмосферу і ставав чим раз густішим і приkrішим. Около девятої години рано прибуло вже так багато диму, що сірочорнява хмара небо цілком покрила і сонце заслонила.

Ой, не випалює се ніхто ялівцю, але десь лісъ горить, подумав я і віліз чим скорше на поблизькій горбик. І справді на західнім небосхилі в напрямі Чорногори, межі вілків Чорного і Білого Черемоша, що покриті безмірними лісами та полонинами, висіла темна хмара диму. Я пішов зараз до дому, осідав коня та чим скорше туди.

Вже по двогодинній їзді почув я незвичайну спеку і бачив чим раз густіший дощ попелу, як падав на землю; а скоро вітрець повіяв, то зараз з далека доходив глухий невиразний гуркіт. По дуже трудній їзді, бо спека докучала чим раз то гірше і надходили такі густі хмари диму, що не лише не видно було куди йти але й спирало відних, прибув я на місце пожару.

Неєзикано величавий та страшний вид, він съвідчив найбільше о всесмогучості розяреної природи і немочі людські!

Великий яловий ліс горів!

Людска мова надто бідна на вирази, щоби докладно описати таку пригоду.

З поміж густого диму палахотами сотки огністих поломіній, котрі, злучившися в один великанський стовп, підносилися в незмірну висоту. Густо як иластовень падав горячий попіл, цекри та тліючі брачки, а розжарений воздух дудів як грім. На хвилю, скоро лиши вітер утихне, покриє непрониклива темнота цілу околицю і чуті тріск горючих смолистих дерев та гоміні страшного огню. За серіє хапало жалісне віте звірів, котрим дим заслонював дорогу до втечі, та брик переполошених штахів. Страшно, скажено хутко бігли хижі вовки враз і з сернами а рисі та лиси білі зайців, дики коти, білиці, куни та багато других. Так борзо спасалися перед грізним огнем, що аж язики новисолоплювали. Одно другого мабуть не бачило — так само як і люди в пригоді роблять — а один лис, котрому огонь запер дорогу до

дучки, так пилував ся, аж мало що в мене не штурхнув ся.

В цій великій пригоді звернув один дикий кіт мою особливу увагу на себе. Глядачи на величезний пожар зі страхом, замітив я право руч себе великого дикого кота, котрый щось в писку віс і утікав. Рантом зупинив ся, поклав маленьке котятко осторожно під корч і поспішив скорими скоками назад в горючий ліс. Чи не сказив ся, що в огонь біжить, подумав я; але дивлю ся, а він прибігає з другим котятком в роті. Дивно а враз і жалісно було дивити ся, як бідна звіріна п'ять разів за своїми діточками в пронасті віртала ся...

Господь посадив материльну любов, що й огню не лякає ся, не лише в людску грудь, але й у груди хижої звірини...

Ранок на гірській поляні.

Вже пізно вечором повідомив мене мій помічник, що на „Великій поляні“ бачив съвіжі сліди оленя. Ся несподівана вістка, що сей дуже рідкий і знатний гість загостив в мою дільницю, дуже мене втішила і зворушила; бо правду сказавши, не мав я ще сего звіра перед очима моєю стрільби.

Не лягав я вже спати, бо зворушене і страх, що якийсь Гуцул — а трохи не кождий Гуцул стрілець завзятий — відobe мені добич, і так не дали би були мені заснути.

Зібрав ся я, взяв стрільбу на плечі а топорець у руку та пішов на засідку.

* Гл. ч. 104 Буковини.

вецької гімназії їм за далеко, ненаручно. Самі власти бачили то і в тих двох гімназіях не казали вчити рускої мови навіть як предмету. Через то ті школи не входять у Русинів і в рахубу.

Але що-до мови і в черновецькій гімназії Русини находили такі труднощі задля німецчини, що для широкого загалу руского не було і з неї богато користі. Минувшого року шкільного було в черновецькій гімназії 132 Русинів. Число їх, взяте пересічно за десять літ, виносить близько 100. Що се число перед отворенем гімназії в Коломиї було значно вищє, бо сягало аж до 196, годі на то зважати, бо тоді в черновецькій гімназії вчилися ученики з близьких повітів Галичини, а від коли настала коломийська гімназія, то число спало на таке, як ми сказали.

Яке велике значіння має викладова мова на учащане до школи взагалі, а в тім випадку особливо, видно з таких прикладів: В році 1880—81 після спровадження німецької гімназії в Сучаві находимо в першій класі лише 12 учеників-Волохів. Але по отворенню волохських паралельок при тій гімназії се число зросло в наступних літах на 40, а в році 1895—96 було вже їх в самій першій класі 79, т. е. більше, як в німецькій гімназії в Радівцях того року у всіх класах разом, хоч та гімназія лежить в сторонах більше волохських, як сучавська. Там було тоді 77 учеників-Волохів на 281 Німців.

Такий самий лихий вплив мала н. пр. викладова мова польська на число руских учеників, і то у Львові, Перемишлі і в Коломиї, хоч польська і руска мова далеко собі близші, ніж руска і німецька або волохська. Возьмім приклад з Перемишля: Там в році 1887—88 в цілій польській гімназії було 519 Поляків а 197 Русинів, в першій класі 77 Поляків а 33 Русинів. Коли ж на другий рік 1888—89 повстала

руска паралельна класа, то до неї вписалося зараз 51 Русинів, а в році 1895—96 в осьмикласовій повній гімназії рускій в Перемишлі було вже 329 Русинів, з них 63 в першій класі.

В німецькій гімназії в Чернівцях знали ту ріжницю ще більше. До неї в році 1895—96 ходило 517 Німців, а лише 131 Русинів, хоч відносини населення в повітах, що мають спад до Чернівців, а то: Чернівці, Кіцмань, Вижниця, Серет і Сторожинець, — такі, що на 243.505 Русинів є в них лише 82.355 Німців.

Яка ріжниця! Коли ті Німці мали своїх 500 учеників, то ми, пропорціонально взявши, повинні були мати найменше 1500; а ми мали 131 і то виховуваних по німецькі! Нічо дивного, як тут дочекатися власної інтелігенції?

знає язика — наймає собі фірмана, котрий знає язик, платить ему денно 2 долари і з напакованим возом їде між Індіянів та поміж наших людей і обирає всіх зі шкіри. Наші люди спротятали не мають центів, а потребують дещо купити — тож радять собі в той рабівничий спосіб; напакують вози ішеницею, везуть до Edmonton і там за лахи, що варта кілька центів, платять бушлями ішениці. По млинах міяють пшеницю за муку з дуже великими стратами. В таї спосіб проваджена господарка руйнує в страшний спосіб уже в перших роках нашого мужика. Отже з того виходить, що нам треба конечно спілок господарських на наших кольоніях. Для того потреба нам конечно вербувати до кольонії в Канаді інтелігентних людей. Абсолютно не форнайлів, не економів, а нічесарів громадських, але інтелігентних селян і учителів тих більших муринів, що морально і матеріально нуждаються в Галичині. — В Едні я подибав зовсім інтелігентного і солідного чоловіка Антона Савку з Равського повіту.

Зарібків зимовою порою майже жадних нема. Хиба який богатий фармер наймає до худоби чоловіка. Поміж нашими людьми осіли Норвеги і один Швед, але они голі, як турецькі съяті — далеко по-заду лишилися від наших людей, так що в літі йдуть до наших людей на роботу. Навіть вже по-часті нашої мови навчилися. Літною порою можна заробити, чи то в околиці у богатих фармерів, чи в Edmonton, чи при по-локаню золота в ріці Saskatchewan. Я подибав одного нашого хлопця, котрий минувшого літа заробив при золоті 60 дол. Розуміє ся, що був би в двоє тільки заробив, коли не був спородав золота у простих перекупнів.

Діти наші, як я вже згадав в кількох місцях, то наша будучність, а особливо дівчата. Малі діти ходять до школи — в Едні вже між Русинами є школа. В Edmonton служать наші дівчата по готелях і в приватних домах, тай ходять три рази на тиждень до школи. Одна дівчина пристала до Salvation Army (армії спасення). Аж любо подивити ся на таку дівчину, як она прибрала у съйтівську одежду, говорить по англійски і зовсім не подібна до нашої боязливої, брудної, або неустанно речочучої галицької дівчини. Дівчина, повернувшись зі служби, впроваджує формальну революцію в домі своїх родичів. Ані не пізнати, що се наша гірська дівчина, — чиста lady. Одна жінка скажила ся мені, що єї дівчата встигають ся єї, як она прииде до Edmonton.

Понад Черемош, що вічно однаково шумить та клекотить, провадила мене зразу дорога. Ну-где съйтла, хоті на лік; навіть огні, що позапалювали керманичі ночуючи по зарінках, ждучи на ранішну гать, вже погасли, зпонелі. Всяка людина спала, відночилась від тяжкої праці. Глубока тишина лежала на цілій околиці, лиш від часу до часу залають котяги, сі найвірніші людські сторожі, гейби з просонку, почім і патрольник (сторож церковний) вийде з дзвінниці, затрубить в ріг і обійде дім божий кілька разів довкола. Потім стане знов так тихо, тихонько, аж лячно.

По довгім, дуже труднім ході виліз я на Буковину, найвищий горб в Довгопільській околиці. Саме тепер повний місяць показав свое задумане лице і засвітів так ясно своїм блідим съйтлом, що хоть мак збирати; всю околицю мов у срібло вбрали. А яка ся околиця красна; ні е описати ні змалювати! Рідко де показує ся очам такий чудово гарний вид на безчисленні горби, на всякі роди красних і страшних долин, на діко шумлячі, чисті ріки та потоки, з которых тепер оловяно барвні мраки вставали, на стрімкі та пірвані яри, гортопи, скали та облази, на безконечні, темні ліси, густі корчі та широкі царинки. Ціла верховина з своїми вершками по-добра на безмірний цвінтар з багато, багато могилами, під котрими гейби передпотопні вели-ти вічним сном спали.

Змучений, але приємно зворушений сими безчисленними гарними вражіннями, опустив я не дуже радо се місце і пішов далі на „Велику поляну“. Вже зачинало зоріти, як я, в моїм давнім сковку добре скритий, засів ся на оленя. „Велика поляна“, що зі всіх боків обмежена темним лісом, розложила ся на яких п'ятьох фальчах і така

рівна як стіл. Самотність, добра зелена травичка, красні пестрі квіти, гірські зілі а найбільше съвіжа, як слеза чиста водичка вабила сюди всяку звірину та пташину похарчувати, напити ся і поиграти ся.

І тепер не потребував я довго ждати на пробуджене природи. Насамперед пробудила ся червонява заблиця і гейби хотіла розілошити непримінний сон та свое пірячко до порядку привести, стряса ся кілька разів і почала свою приемну пісню съпівати сильним голосом. Єї у відповідь обізвав ся збитошник, зелено-жовтавий чижик та глупий снігур. Далі й далі попробували ся й другі птахи, затягаючи й собі свою ранну пісню, забавляли ся, літаючи з країка на краю.

Але й чотироногі звірі не дали себе своїм опіренням товаришам засоромити. Он там на найвисіїй съмереці вилізла з гнізда зручним рухом завсідії весела, руда білиця-виверица, от і друга. Закашлявши кілька раз хріпливо — се знак для молодих, що жадне небезпеченство їм не грозить — повільзали й сі із теплюю леговиці і давай по краках скакати та колисати ся. Дивлю ся на поляну, а там насе вже ціла зайча родина. Постідавши, посадили на задні лапки і нерухомо наслухують, чи безпечно, потім беруть ся по свому бавити ся. З початку ще осторожно, але відтак чим раз роспуштійше і розпустийше, бігають, скакують, качають ся...

Аж тут захрупітло в старім лісі. Заяц застороніли, позгинали ся і до втечі готові, стрігли довгими ухами, наслухаючи, з котрої сторони грозить їм небезпека. В мені серце забилось, бо думав, що се ожиданий олень. На східній кінці поляни виринула з темно зеленого ліса хороша головка серни і двоє чорнавих, дрімливих очей

гляділи на поляну. Потім дав ся чути острій свист і мала громадка сернів вийшла на поляну. Понансали ся зеленої травички, напили ся съвіжої водички, старі полягали та румигають а терпіті молоденці скачуть як шалені одно поверх другого.

Тимчасом зійшло сонце і мілони капель роси заблисли, а мого оленя нема, не приходить. Аж тут нагле зацікав одні пташок — лісничі називають їх лисонудом, бо він має прикмету, що чує сего хижого звіра з далека і зараз цівкає — а заяц та серни як попарені позривали ся і на малі ока пощезали у густім лісі. Пташки умовкили а білиці, хринливо кашляючи, повилізали на вершки смерек.

Он там самою серединою поляни повзе лінівим ходом лис і волочить за собою довгий як кожівка, стріпатий хвіст. Малі, хитрі оченята позирають на всі боки за добичею. Прийшовши на те місце, де перше заяц бавили ся, раптом зупинив ся і присів, посидів хвильку нерухомо а відтак нагле скочив як куля з на пів сяяні і зараз обізвало ся тревожне півонене. Не дармо скочив, щось зловив. Дивлю ся ліпше а він дується заячене, що — не знаю, чи з глупоти, бо і межі звірятами трафляють ся правдиві тумани, чи з буйності відлучило ся від своїх товаришів, остало ся на поляні і в ямці було скрило ся.

Сего я вже не міг стерпіти.

Мої пальці затремтіли і я забув, що на оленя чатую. Вистріл луснув а лис повалив ся на землю. Ще раз скочив ся і зробив кілька кроків, але смертельно пошкодений, впав назад і віддав свою грішну, хижу, душу.

В КОЖДІЙ РУСКІЙ ХАТІ І ШКОЛІ
повинна находити ся

Народописна карта

українсько-руського народу,

задіжена д-ром Гр. Величком, видана товариством „Просвіта“, а виконана в літографічному закладі Андрія Андрейчина у Львові.

Книгарська ціна карти, наклеєної вже на полотні, виносить 3 зр. 50 кр., а для членів „Просвіти“ і передплатників „Зорі“ 2 зр. 50 кр., з рекомендованою пересилкою 3 зр.

Купити можна в „Просвіті“ у Львові, ринок ч. 10.

Наклад невеликий; купуйте чимкорше!

Для панів учителів!

INSPECTIONSBERICHT,
Jahresausweis

і Шкільні повідомлення
(Schulnachrichten)

е на складі

в друкарні „Рускої Ради.“

Просимо о замовлення.

ПОЇЗДИ ЗЕЛІЗНИЦЬ

від дня 1-го мая 1897 після часу середньо-европейського.

відходять з Чернівців						
до Неполоків, Снятини, Львова, Відня	819	854	1232	404	1025	
до Глібока, Гадікфальви, Гатини, Іцкан і Бурдуженів	III48	351	832	—	635	
до Садагури, Бояни, Новоселиць	645	430	—	—	—	
з Глібока						
до Карапчева, Сторожинця, Бергомету, Межибродів	814	535	—	—	—	
Перший поїзд іде на шляху Бергомет, Межиброди від 1-го марта до 3-го вересня що вівторка і п'ятниця.						
з Гадікфальви						
до Радівців	610	1003	228	612	805	
з Гатни						
до Качики, Гурдумори, Вами і Кімполюнгу	1010	201	—	—	—	
з Іцкан						
до Сучави	327	630	1009	216	718	
з Вами						
до Рус-Молдавиць	346	647	913	1132	250	
Поїзди ідуть від часу до часу. Розвідати можна на стаціях Вама, Драгонта і обох Молдавицях.						
з Карапчева						
до Чудина н. С.	854	1007	615	—	—	
Перший поїзд іде що понеділка, другий з винятком понеділка, нічний кождій дніни.						

■ поїзди поспішні; * поїзди особові; без знаку поїзди мішані. Час середньо-европейський іде о 46 мінут пізніше від черновецького часу; нічний час рахує ся від 6 год. вечіром до 5 год. 59 мін. рано і зазначає ся підчёркненiem мінут.

Видає товариство „Руска Рада“ в Чернівцях.

З друкарні „Рускої Ради“ в Чернівцях під зарядом Івана Хромовского.

ДРУКАРНЯ „РУСКОЇ РАДИ“ в Чернівцях.

Перша на Буковині

РУСКА ДРУКАРНЯ в Народнім Домі

при улиці Петровича ч. 2.

приймає всякі роботи друкарські в мовах руській, польській і німецькій.

ДОБІР БУКВ ВЕЛИКИЙ.

Роботи виконує ся скоро, солідно і дешево.

Русини! удавайте ся з роботами до своєї руської друкарні!

Хто хоче мати добру і дешеву МАШИНУ до ШИТЬЯ,

най удасться ся до мене, то певно не пожалує. Нові продаю дешевіше як всеодні, а употреблені, ще добре удержані почавши від 20 зр. і то за готові гропі і на виплат. Хто купить у мене нову чи стару машину, за репарацію не потребує журисти ся, бо я роблю твою безоплатно через п'ять рік.

Русини, удавайте ся до мене, бо я також Ру-

сина і обслужу Вас по братському

З поважанем
В. Данилович,
машиніст у броварі Штайнерів в Чернівцях, при ул. залізничній (Bahnhofstrasse) ч. 26.

„РУСКА БЕСІДА“

в Чернівцях

має на складі отеї свої видання:

ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА

для молодіжи, міщан і селян з року 1886, 1887, 1888, 1890, 1891, 1892 і 1894 по 1 зр. за роц-

ник, а всі 7 разом 6 зр.

ЧУМА ГОРІЛЧАНА,

сумна істория, для перестороги і науки. 80 сторін за 20 кр.

СЛОВА ПРАВДИ І НАУКИ

з поезій Тараса Шевченка. Ціна 10 кр.

25 ПОВІСТОК

для чесніх діточок.

32 сторін. Ціна 10 кр.

ПРОСКУРКА

даруночок для руських діточок. Ю. Федъковича 10 кр.

На поштову пересилку треба додати по 5 кр. за річник „Бібліотеки“, а по 2 кр. за кожну поодиноку книжочку.

Замовлення приймає й редакція „Буковини.“

„Дністер“

ТОВАРИСТВО ВЗАЙМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ

у Львові в домі „Просвіти“ Ринок 10.

перше і одноке руске товариство асекураційне, обезпечує будинки, скот, господарські знаряди, збіже в зерні і соломі, сіно в стогах і будинках против пікідогневих за можливо найнижчою оплатою.

Дністер розпочав п'ятий рік своєї діяльності. Фонди „Дністра“ після заключень рахункових з днем 31-го грудня 1896 виносять: фонд основний 50.000 зр., фонд резервовий 54731 зр. 04 кр., резерва премій 34737 зр. 03 кр., разом 139468 зр. 07 кр.

Шкоди ліквідують ся і виплачує ся сейчас по пожарі. В 4-х літах виплатив „Дністер“ 1176 відшкодовань в сумі 309.147 зр. 69 кр.

На жите можна обезпечати ся через „Дністер“ після всіх можливих комбінацій в товаристві взаємних обезпеченів в Кракові, котре дає як найкористніші умови і видає поліси і квіти в руській мові.

Зголосення о увійденні агенції в місцевостях, де „Дністер“ не є заступлений, приймають ся.

За редакцію відповідає Осип Маковей.